

Kaderbrief 2021

2.0

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Uitgangspunt: Begroting 2020	4
Mutaties Eerste Bestuursrapportage 2020 en Kaderbrief 2021	4
Autonome ontwikkelingen	5
Onderwerpen in voorbereiding.....	7
Ombuigingen	9
Financieel perspectief Kaderbrief 2021.....	10
Bijlage 1. Financieel-technische uitgangspunten Begroting 2021	11
Bijlage 2. Toelichting mutaties Kaderbrief 2021	12

Inleiding

Voor u ligt de Kaderbrief 2021. De Kaderbrief 2021 vormt de basis voor de opstelling van de Begroting 2021 en de Meerjarenraming 2022-2024.

Vorig jaar presenteerden wij een uitgebreide Kadernota 2020, waarin zoveel mogelijk de beleidsvoorstellen voor 2020 en verdere jaren waren opgenomen. Dit jaar doen we het anders. Vanwege de coronacrisis is besloten geen Kadernota 2021 op te stellen, maar is gekozen voor een financieel-technisch ingestoken Kaderbrief 2021. Dit heeft als gevolg dat het zwaartepunt van de raadsdebatten bij de begrotingsbehandeling in november plaatsvindt.

In de Kaderbrief 2021 1.0 (Financieel Tussenbericht) hebben wij een eerste beeld geschetst van de financiële kaders die gelden voor de opstelling van de Begroting 2021 en de Meerjarenraming 2022-2024. In deze Kaderbrief 2.0 (verder: Kaderbrief 2021) zijn de financiële kaders verder ingevuld. Daar waar ramingen op PM stonden zijn deze nu zoveel mogelijk concreet gemaakt. Dat geldt bijvoorbeeld voor de raming van de algemene uitkering uit het gemeentefonds. De Meircirculaire 2020 is dit jaar net op tijd verschenen om als indicatie nog meegenomen te kunnen worden in het perspectief. De Septembercirculaire 2020 zal zoals gebruikelijk de basis vormen voor de ramingen in de Begroting 2021.

Voor een aantal onderwerpen blijft gelden dat deze nog niet bestuurlijk zijn behandeld. Denk aan het Integraal Huisvestingsplan en aan de beheerplannen voor openbare ruimte en voor gemeentelijke gebouwen. De huidige financiële inschattingen van deze dossiers zijn voor de volledigheid wel in het beeld van de Kaderbrief 2021 meegenomen. De bedragen in het perspectief stelt u dus niet vast bij de behandeling van deze Kaderbrief. De totaalafweging en besluitvorming vindt plaats bij de behandeling van de Begroting 2021 in het najaar.

De Kaderbrief 2021 schetst op basis van de huidige inzichten het financieel perspectief voor de komende begrotingsperiode. Het financieel perspectief voor de jaren 2021 tot en met 2024 (het jaar 2020 is ter informatie toegevoegd) wordt in de volgende hoofdstukken vanuit de Begroting 2020 als startpunt stapsgewijs opgebouwd.

Uitgangspunt: Begroting 2020

Uitgangspunt voor het financieel perspectief voor de jaren 2021-2024 is de stand conform de vastgestelde Begroting 2020 en Meerjarenraming 2021-2023. De Begroting 2020 laat een meerjarig sluitend beeld zien.

Tabel 1. Begrotingssaldo 2020-2024 conform vastgestelde Begroting 2020 (bedragen x € 1.000)

	2020	2021	2022	2023	2024
Saldo Begroting 2020	-104	-230	-656	-1.665	-1.665

(+ = nadeel / - = voordeel)

Aan deze stand worden vervolgens de diverse nu bekende inschattingen van mutaties toegevoegd.

Mutaties Eerste Bestuursrapportage 2020 en Kaderbrief 2021

Door de organisatie zijn mutaties aangeleverd op de ramingen in de Begroting 2020. Tevens zijn voorstellen gedaan voor mutaties voor het jaar 2021 en / of latere jaren. Over de mutaties op de ramingen in de vastgestelde Begroting 2020 wordt gerapporteerd in de Eerste Bestuursrapportage 2020. De eventuele meerjarige doorwerking van deze mutaties naar de jaren 2021 en verder wordt meegenomen in het financieel perspectief van deze Kaderbrief 2021. Voorstellen die aanvangen in 2021 of latere jaren zijn eveneens in deze Kaderbrief 2021 verwerkt.

Tabel 2. Mutaties Eerste Bestuursrapportage 2020 / Kaderbrief 2021 (bedragen x € 1.000)

	2020	2021	2022	2023	2024
Mutaties Eerste Bestuursrapportage 2020	623	515	296	246	246
Mutaties Kaderbrief 2021	0	535	313	332	229
Totaal	623	1.051	609	578	475

(+ = nadeel / - = voordeel)

Voor een toelichting op de mutaties Eerste Bestuursrapportage 2020 wordt verwezen naar de Eerste Bestuursrapportage 2020. De mutaties Kaderbrief 2021 worden nader toegelicht in bijlage 2 bij deze Kaderbrief 2021.

Zoals uit tabel 2 blijkt wordt op basis van de huidige stand van zaken van de aangemelde mutaties het begrotingssaldo over de gehele linie nadelig beïnvloed.

Autonome ontwikkelingen

Onder de autonome ontwikkelingen zijn de mutaties vervat die 'van buiten af' op de gemeente afkomen en waar de gemeente weinig invloed op kan uitoefenen.

Tabel 3. Autonome ontwikkelingen (bedragen x € 1.000)

	2020	2021	2022	2023	2024
Prognose ontwikkeling Sociaal Domein	1.203	2.366	3.421	4.398	4.398
Algemene uitkering Meicirculaire 2020	-75	555	383	865	-375
Structurele effecten Jaarrekening 2019	-508	-293	-293	-293	-293
Effecten herijking verdeelmodel gemeentefonds	0	0	PM	PM	PM
Effecten coronacrisis	PM	PM	PM	PM	PM
	620	2.628	3.511	4.970	3.730

(+ = nadeel / - = voordeel)

Prognose ontwikkeling Sociaal domein

De afgelopen maanden is de raad met diverse Raadsinformatiebrieven nader geïnformeerd over de forse stijging van de kosten in het sociaal domein. De stijging die in 2019 is waargenomen, zet in 2020 en de daaropvolgende jaren door, met name bij de Wmo. Voor de prognose van de kostenontwikkeling is een inschatting gemaakt op basis van twee scenario's. Op grond hiervan is de verwachting dat de overschrijding in 2023 en 2024 oploopt naar een bedrag tussen € 2,8 miljoen en € 4,4 miljoen. In het financieel perspectief is uitgegaan van het scenario met de hoogste kostenstijging.

Algemene uitkering

De Meicirculaire 2020 geeft een indicatie van de omvang van de algemene uitkering die de gemeente de komende begrotingsperiode uit het gemeentefonds ontvangt. Doorrekening van de Meicirculaire 2020 laat over de verschillende jaren een schommelend beeld zien, waarbij de tendens € 500.000 negatief is. De Septembercirculaire 2020, waarin een bijstelling van de indicatie uit de Meicirculaire 2020 zal plaatsvinden, dient zoals gebruikelijk als basis voor de bepaling van de omvang van de algemene uitkering in de Begroting 2021.

Aan de negatieve tendens van de ontwikkeling van de algemene uitkering voor de jaren 2020-2024 liggen de onder meer de volgende oorzaken ten grondslag:

- Lokaal achterblijvende ontwikkelingen in aantallen ten opzichte de landelijke trend, met name bij medicijngebruik en jongeren. Ter illustratie, wanneer het aantal bijstandsonvangers landelijk stijgt, maar het aantal bijstandsonvangers lokaal niet, dan wordt de raming van de algemene uitkering voor de gemeente lager.

- Waardestijging van de WOZ heeft een negatief effect op de omvang van de algemene uitkering. De jaarlijkse aanpassing van de gewichten (rekentarieven) van de verdeelmaatstaf OZB is in de Meicirculaire 2020 verwerkt. De uitkomst van de verdeelmaatstaf ozb wordt bepaald door de omvang van de WOZ-waarde en een daaraan gekoppeld gewicht, het zogenaamde rekestarif. Hoe hoger de WOZ-waarde in de gemeente, hoe hoger de belastingcapaciteit, hoe hoger de OZB-aftrekpost bij de verdeling van de algemene uitkering.
- Bij de uitkering voor verlengde jeugdhulp (voogdij 18+) is landelijk sprake van lager zorggebruik dan in voorgaande jaren. Dit leidt tot een neerwaartse bijstelling in de algemene uitkering.

Structurele effecten Jaarrekening 2019

In de Jaarrekening 2019 is sprake van afwijkingen ten opzichte van de (gewijzigde) Begroting 2019 die incidenteel of structureel van aard zijn. Afwijkingen met een incidenteel karakter zijn uiteraard niet van invloed op het financieel meerjarenperspectief. Daarnaast zijn er ontwikkelingen mogelijk die structureel zijn. In Jaarrekening 2019 blijkt op programma 2 sprake te zijn van een structureel voordeel van € 908.000. Rekening houdend met de in de Begroting 2020 reeds ingeboekte taakstelling van € 400.000 in 2002 en € 615.000 vanaf 2021 resteert een structureel voordelig effect van € 508.000 in 2020 en € 293.000 vanaf 2021. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar programma 2 in het onderdeel Jaarverslag van de Jaarstukken 2019.

Overigens zal het college, nu de jaarrekening is afgerond, richting de Tweede Bestuursrapportage 2020 de budgetten voor 2020 kritisch bezien. Het college beoogt daarbij nadrukkelijk de lucht in de begroting en in het meerjarenperspectief te beperken.

Herijking verdeelmodel gemeentefonds

Het verdeelmodel van het gemeentefonds wordt herijkt. Invoering van het nieuwe verdeelmodel was voorzien voor het jaar 2021. Op 26 februari 2020 heeft de minister van BZK de Tweede Kamer geïnformeerd over het uitstellen van invoering van de nieuwe verdeling van het gemeentefonds met één jaar naar 2022. Uitstel blijkt nodig omdat nader aanvullend onderzoek en nadere analyse nodig is. Naar verwachting wordt de besluitvorming over de invoering van de nieuwe verdeling dit jaar afgerond, met verwerking van de uitkomsten in de Decemercirculaire 2020.

Op dit moment is nog geen zicht op de effecten van de herijking voor de gemeente Altena. De eerste berichten zijn dat steden erop vooruit gaan, plattelandsgemeenten krijgen zeer waarschijnlijk te maken met een nadelig herverdeeleffect. In de Kaderbrief 2021 is de raming daarom vooralsnog PM opgenomen.

Effecten coronacrisis

Momenteel werkt het college aan een scenarioanalyse op de middellange- en langetermijneffecten van de coronacrisis. Daarin worden ook de financiële effecten in beeld gebracht. In de Meicirculaire 2020 is aangekondigd dat er vanuit het Rijk compensatie volgt voor de door de gemeenten genomen corona-maatregelen in de periode maart- juni 2020. De macro-bedragen zijn bekend. De verdeling van deze middelen over de individuele gemeenten is nog niet duidelijk. Een grove schatting op basis van de macro-bedragen zou een bedrag voor Altena opleveren van ongeveer € 1 miljoen. Dit lijkt voor nu ruimschoots voldoende om de door Altena gemaakte kosten te dekken.

Een aantal maatregelen speelt niet in Altena, zoals gedeerde baten met betrekking tot betaald parkeren. De gevolgen lijken vooralsnog overzienbaar en beheersbaar. Ook in de paragraaf Weerstandsvormogen van de Jaarstukken 2019 is rekening gehouden met mogelijke financiële risico's uit hoofde van de coronacrisis. De reservepositie van de gemeente is voldoende van omvang om deze financiële risico's op te vangen.

Onderwerpen in voorbereiding

Op dit moment speelt in de gemeente Altena een aantal onderwerpen, waar grote financiële consequenties aan vast zitten. In onderstaande tabel worden deze weergegeven.

Tabel 4. Financiële effecten dossiers / projecten in voorbereiding (bedragen € x 1.000)

	2020	2021	2022	2023	2024
Integraal Huisvestingsplan (IHP)	71	59	428	498	644
Beheerplannen buitenruimte	0	405	494	564	799
Beheerplannen gebouwen	0	943	493	493	493
Harmonisatie subsidiebeleid	0	104	104	104	104
Harmonisatie begraafplaatsenbeleid	0	70	130	170	200
Actualisatie grote projecten	0	0	130	130	130
Totaal	71	1.581	1.779	1.959	2.370

(+ = nadeel / - = voordeel)

Integraal Huisvestingsplan (IHP)

De raad heeft in oktober 2019 de Nota Harmonisatie Integrale Huisvestingsplannen onderwijs vastgesteld. De uitgangspunten voor het Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (IHP) liggen daarmee vast. Ingezet wordt op toekomstbestendige schoolgebouwen en op een scholenbestand dat op de langere termijn energieneutraal is. Het IHP Altena is momenteel 'onderhanden werk' en is naar verwachting in het derde kwartaal van 2020 rijp voor vaststelling door de raad. Daarna beschikken we over een investeringsplanning voor de korte en lange termijn en een prioritering. Bij de verdere uitwerking van het IHP bekijken we een aantal alternatieven van financiële verwerking.

Harmonisatie beheerplannen openbare ruimte en gemeentelijke gebouwen

Sinds 2019 is hard gewerkt aan het inventariseren van al onze objecten in de buitenruimte en aan het in beeld brengen van de kwaliteit. Dit is een complexe operatie; de drie voormalige gemeenten kenden ieder hun eigen aanpak en relatief veel beleids- en beheerplannen waren verlopen of ontbraken zelfs. Er wordt nu gewerkt aan één integraal beheerkader voor alle objecten als kapstok voor de verschillende meerjarenonderhouds- en uitvoeringsprogramma's per groep objecten (assets). In maart 2020 is de voorgestelde opzet tijdens een Altenatafel op hoofdlijnen toegelicht.

Op dit moment is de inschatting dat de harmonisatie van de beheerplannen openbare ruimte en gemeentelijke gebouwen structureel tot fors hogere lasten leidt.

Harmonisatie subsidiebeleid

In december 2019 heeft de raad het beleidskader harmonisatie subsidiebeleid vastgesteld. In het beleidskader staan de uitgangspunten voor het harmoniseren van alle subsidieregelingen. Aan de vorm voor de subsidieregelingen en de financiële gevolgen daarvan (scenario's) is de afgelopen maanden gewerkt. Dit heeft geresulteerd in twee scenario's. Een budgetneutraal scenario, dat uitgangspunt was in het Bestuursakkoord, en een scenario dat weliswaar duurder is, maar dat de verschillen tussen oude en nieuwe bedragen voor verenigingen kleiner maakt. Het college geeft de voorkeur aan het duurdere scenario. Hiermee wordt een rechtvaardig en transparant subsidiebeleid beoogd, waarbij een balans is gevonden tussen zo min mogelijk achteruitgang in subsidie voor verenigingen en eenduidig beleid voor alle verenigingen binnen Altena. De keuze voor dit scenario leidt vanaf 2021 tot structureel hogere subsidielasten van ruim € 100.000. Het verschil ten opzichte van Kaderbrief 1.0 van € 60.000 wordt veroorzaakt door toevoeging van subsidiebeleid rondom accommodaties. Daarnaast is in 2021 sprake van incidenteel hogere lasten in verband met een overgangperiode, waarbij subsidieontvangers nog een deel van hun oude subsidie ontvangen. Deze incidentele lasten kunnen uit het frictiekostenbudget gedekt worden. Deze lasten hebben daarmee geen verhogend effect op het begrotingsaldo.

Harmonisatie begraafplaatsenbeleid

Op 14 april 2020 is de uitgangspuntennotitie 'harmonisatie begraafplaatsen Altena' in de raad besproken. Hierbij heeft de raad wensen en bedenkingen meegegeven, die wij betrekken bij het verder uitwerken van de harmonisatie van het begraafplaatsenbeleid. Vooruitlopend op de uiteindelijke verwerking in de Begroting 2021 en de nog op te stellen verordening Lijkbezorgingsrechten en de beleidsverordening, leggen wij de raad in september het voorstel tot harmonisatie begraven en begraafplaatsen voor.

Kijkend naar de huidige uitgangspuntennotitie is al wel de inschatting dat de harmonisatie tot structureel hogere lasten leidt, als de overige omstandigheden gelijk blijven. Momenteel vindt nog onderzoek plaats naar de huidige capaciteit en uitbreidingsbehoefte van de begraafplaatsen. Er is op basis van een eerste globale inventarisatie een inschatting gemaakt van de mogelijke investeringen. Deze cijfers zijn betrokken bij de financiële vertaling van de uitgangspuntennotitie zoals die in deze Kaderbrief is opgenomen.

Actualisatie grote projecten

De actualisatie van projectkredieten heeft de afgelopen tijd de nodige aandacht gekregen. In de Kadernota 2020 en Begroting 2020 zijn diverse projecten benoemd waarvoor ook middelen in het meerjarenperspectief zijn opgenomen. Van die projecten zijn de Brede School Almkerk en de ontsluitingsweg Werkendam momenteel nog volop in onderzoek. De raming van de daarvoor benodigde middelen zullen daarom pas later goed kunnen worden geactualiseerd. Uitsluitend voor de insteekhaven Werkendam zijn de begrote jaarlasten nu herijkt. Voor zover de projecten scholen betreffen, worden ze geactualiseerd opgenomen in het Integraal Huisvestingsplan (IHP).

Organisatieontwikkeling

Momenteel zijn we onze organisatie verder aan het inregelen: processen worden geoptimaliseerd en afgestemd op werkvoorraden. Hiervoor is incidentele capaciteit nodig. Daarnaast hebben we een forse opgave om de organisatie kwalitatief in te regelen. Vanuit de startsituatie 2019 werken we aan strategische personeelsplanningen die ons onder meer houvast gaan geven voor het tijdpad dat daarvoor nodig is en de middelen die daarbij horen. Daarnaast nemen we maatregelen om de begroting een steviger basis te laten zijn om op voort te bouwen. Dit alles maakt dat we op dit moment nog geen structurele extra middelen voor de organisatie vragen, maar tegelijkertijd ook niet uitsluiten op een later moment wel met een verzoek hiertoe komen.

Verder bezint het college zich momenteel nader op de huisvesting van de organisatie. Daarbij is de nadrukkelijke insteek om de huisvesting op één locatie te concentreren.

Ombuigingen

Tabel 5. Ombuigingen (bedragen x € 1.000)

	2020	2021	2022	2023	2024
Ombuigingen 7,5% programma 2	0	-996	-1.933	-3.142	-3.142
Stelpost Algemene uitkering LPO 2019	-400	-800	-800	-800	-800
Inzet vrijval reserve Sociaal domein	-1.203	-1.366	0	0	0
Totaal ombuigingen	-1.603	-3.162	-2.733	-3.942	-3.942

(+ = nadeel / - = voordeel)

Ombuigingen programma 2 Altena Samenredzaam

Om een duurzaam en evenwichtig sociaal beleid in Altena ook voor de toekomst te waarborgen, acht het college het noodzakelijk om ombuigingsmaatregelen te treffen. Het college neemt voor deze rapportage als uitgangspunt een scenario van 7,5% van het saldo van het programma Altena Samenredzaam. Besluitvorming door de raad op dit punt zal in juli plaatsvinden. De uitwerking van de voorstellen en de uiteindelijke besluitvorming daarover zal de komende maanden verder worden uitgewerkt.

Stelpost Loon- en prijsontwikkeling

In de begroting is een stelpost opgenomen voor de loon- en prijsontwikkeling. Deze stelpost wordt gevoed vanuit de algemene uitkering uit het gemeentefonds die de gemeente ontvangt. In 2019 is de voor het begrotingsjaar 2019 geraamde compensatie voor loon- en prijsontwikkeling vrijgevallen. De stelpost kent een structureel karakter. De raming kan vanaf 2020 structureel doorgetrokken worden met een bedrag oplopend tot € 800.000

Inzet reserve Sociaal Domein in 2020 en 2021

Indien de raad de Jaarstukken 2019 en de daarbij horende voorstellen vaststelt biedt de reserve Sociaal Domein ruimte om in 2020 en 2021 een incidentele bijdrage te leveren aan het verminderen van het nadelige begrotingssaldo in die jaren. De tekorten in het sociaal domein worden voorlopig geraamd op € 1,2 miljoen in 2020 (zie paragraaf 'Autonome ontwikkelingen') en op € 1,4 miljoen in 2021 (zie paragrafen 'Autonome ontwikkelingen' en 'Ombuigingen': € 2.366 -/- € 996 miljoen). Deze bedragen kunnen onttrokken worden uit de reserve Sociaal Domein, cumulatief dus ca. € 2,6 miljoen.

Financieel perspectief Kaderbrief 2021

Tabel 6. Financieel perspectief 2020-2024 (bedragen x € 1.000)

	2020	2021	2022	2023	2024
Begrotingssaldo 2020-2024 (Begroting 2020)	-104	-230	-656	-1.665	-1.665
<u>Financiële mutaties</u>					
Mutaties Eerste Bestuursrapportage 2020	623	515	296	246	246
Mutaties Kaderbrief 2021	0	535	313	332	229
Autonome ontwikkelingen	620	2.628	3.511	4.970	3.730
Onderwerpen in voorbereiding	71	1.581	1.779	1.959	2.370
Totaal financiële mutaties	1.314	5.260	5.900	7.508	6.576
Totaal begrotingssaldo	1.210	5.030	5.243	5.843	4.911
<u>Ombuigingen</u>					
Ombuigingen programma 2 7,5%	0	-996	-1.933	-3.142	-3.142
Stelpost Algemene uitkering LPO 2019	-400	-800	-800	-800	-800
Inzet vrijval reserve Sociaal domein	-1.203	-1.366	0	0	0
Totaal ombuigingen	-1.603	-3.162	-2.733	-3.942	-3.942
Totaal begrotingssaldo 2020-2024	-393	1.868	2.510	1.901	969

(+ = nadeel / - = voordeel)

Zoals uit bovenstaande tabel blijkt is op basis van de inschattingen van dit moment sprake van een meerjarig negatief begrotingssaldo. Het hier geschetste financieel perspectief vormt de basis voor de opstelling van de Begroting 2021 en de Meerjarenraming 2022-2024. Het college ziet het als taak daarvoor een sluitende raming te presenteren. De komende periode wordt benut om hiervoor oplossingen te zoeken. Daarbij wordt aangetekend dat het college, nu de jaarrekening is afgerond, richting de Tweede Bestuursrapportage 2020 de budgetten voor 2020 kritisch zal bezien. Het college beoogt daarbij nadrukkelijk de lucht in de begroting en in het meerjarenperspectief te beperken.

Bijlage 1. Financieel-technische uitgangspunten Begroting 2021

Onderstaand worden de financieel-technische uitgangspunten weergegeven, die bij de opstelling van de Begroting 2021 en de Meerjarenraming 2022-2024 zullen worden gehanteerd.

Bestaand beleid	De Begroting 2021 wordt opgesteld op basis van bestaand beleid. Geen ruimte voor nieuwe zaken, tenzij dit in de Kaderbrief 2021 is opgenomen en besloten.
Nieuw beleid	Geen nieuw beleid anders dan door niet beïnvloedbare externe factoren (wettelijke verplichtingen en/of contractuele afspraken) en / of opgenomen in de Kaderbrief 2021.
Salarissen	Bij het ramen van de salariskosten wordt uitgegaan van de formatie per 1 januari 2020 en de mutaties uit hoofde van de Kaderbrief 2021. De salarislasten worden geraamd op het maximum van de schaal. Voor de Begroting 2021 wordt uitgegaan van de meest recente Cao-afspraken.
Algemene uitkering	De algemene uitkering wordt geraamd in lopende prijzen. De Begroting 2021 wordt gebaseerd op de raming van de algemene uitkering uit de Septemercirculaire 2020.
Stelpost prijsontwikkeling	Voor de prijsontwikkeling wordt uitgegaan van de indicator zoals gehanteerd in de gemeentefondscirculaires, te weten de prijsontwikkeling van het Bruto Binnenlands Product (pBBP). Voor de Begroting 2021 wordt gebruik gemaakt van de raming uit de meest recente gemeentefondscirculaire.
Rentekosten	De rentekosten verbonden aan reeds gedane investeringen worden berekend aan de hand van het schema rentetoerekening jaar t zoals in de Notitie rente 2017 (april 2016) van de Commissie BVV is opgenomen.
Nieuwe investeringen	In de begroting worden in principe geen nieuwe investeringen opgenomen, tenzij deze in de Kaderbrief 2021 zijn opgenomen.
Belastingen en tarieven	Als uitgangspunt geldt dat de tarieven jaarlijks tenminste worden geïndexeerd. Deze trendmatige aanpassing is gebaseerd op de ontwikkeling van pBBP zoals opgenomen in de meest recente gemeentefondscirculaire.
Weerstandsvermogen	Het vermogen van de gemeente om niet structurele risico's te kunnen opvangen zonder daarbij de lopende exploitatie in gevaar te brengen wordt uitgedrukt in de weerstandsratio. Uitgangspunt is een weerstandsratio gelijk of groter dan 1,0 in de begroting en de meerjarenraming.
Onvoorziene uitgaven	Dit betreft een stelpost ter dekking van tegenvallers, c.q. niet voorziene uitgaven waar gedurende het begrotingsjaar alsnog prioriteit aan wordt toegekend.
Bespaarde rente	Met ingang van het begrotingsjaar 2021 wordt geen bespaarde rente berekend.

Bijlage 2. Toelichting mutaties Kaderbrief 2021

Omschrijving	I/S	2020	2021	2022	2023	2024
1. Inwoner en Bestuur						
Diverse mutaties incidenteel	I	0	38	33	3	0
Diverse mutaties structureel	S	0	35	35	35	35
Totaal mutaties programma 1		0	73	68	38	35
2. Altena Samenredzaam						
Geen mutaties		0	0	0	0	0
3. Veelzijdig Altena						
Diverse mutaties structureel	S	0	25	31	31	31
Totaal mutaties programma 3		0	25	31	31	31
4. Duurzaam Altena						
Diverse mutaties incidenteel	I	0	75	0	0	0
Diverse mutaties structureel	S	0	-2	-12	-12	-12
Totaal mutaties programma 4		0	73	-12	-12	-12
5. Bereikbaar Altena						
Vervangen asfalt Rijksstraatweg Sleeuwijk	I	0	217	0	0	0
Deltaprogramma: MIRT-planstudie	I	0	0	50	100	0
Diverse mutaties incidenteel	I	0	30	0	0	0
Diverse mutaties structureel	S	0	6	25	25	25
Totaal mutaties programma 5		0	253	75	125	25
6a. Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien						
Geen mutaties		0	0	0	0	0
6b. Overhead						
Transformatiemanager Sociaal domein	I	0	200	0	0	0
Diverse mutaties structureel	S	0	132	132	132	132
Totaal mutaties programma 6b		0	332	132	132	132
6c. Vennootschapsbelasting						
Geen mutaties	-	0	0	0	0	0
Diverse programma's						
Mutaties reserves en voorzieningen incidenteel	I	0	-217	0	0	0
Mutaties reserves en voorzieningen structureel	S	0	-4	19	19	19
Totaal diverse programma's		0	-221	19	19	19
Totaal mutaties Kaderbrief 2021		0	535	313	333	229

In bovenstaande tabel zijn de mutaties weergegeven die zijn aangemeld voor de Kaderbrief 2021. Deze mutaties worden hieronder nader toegelicht voor zover de individuele mutaties groter zijn dan € 100.000.

Programma 5. Bereikbaar Altena

Vervangen asfalt Rijksstraatweg Sleeuwijk

Het asfalt is sterk verouderd en dient vervangen te worden. Deze werkzaamheden stonden gepland voor 2020, maar worden doorgeschoven naar 2021. De verschuiving van de dekking vanuit de voorziening is weergegeven onder Mutaties reserves en voorzieningen. Per saldo is deze mutatie budgettair neutraal.

Havenuitbreiding en Integraal Riviermanagement / Deltaprogramma: MIRT-planstudie

Voor de noodzakelijke uitbreiding van de haven in Werkendam in combinatie met het realiseren van de andere opgaven in het gebied wordt een MIRT-onderzoek uitgevoerd. In het MIRT-onderzoek werken we samen met Rijk, Rijkswaterstaat, provincies Noord-Brabant, Gelderland en Zuid-Holland), Waterschap Rivierenland en Werkendam Maritime Industries (WMI). Voor de MIRT-planstudie is in 2022 en 2023 incidenteel € 50.000 en € 100.000 nodig.

Programma 6b. Overhead

Transformatiemanager Sociaal Domein

Voor het realiseren van de transformatie in het sociaal domein zijn in de Begroting 2020 middelen beschikbaar gesteld voor de inzet van een transformatiemanager. Deze inzet wordt in 2021 gecontinueerd en moet in relatie worden gezien met de ombuigingen in het sociaal domein.